

העם
המלחמה הנצחית

המלחמה על החופש היא מלחמה יומיומית. אין היא נחה אף לרגע. אין בה הפוגות ושבתות-ישק. הישיבה אינם עובדים אוטומטית מעם לעם, מדור לדור. כל עם, כל דור, כל פרט, חייבים לחזום מחדש על חרותם.

השבוע סערה מלחמה זו לאורכה ולרוחה בה של ישראל. היא הסתננה לכותרות העיתונות בצורות שונות ובהסחאות משונות. היא מצאה את ביטוייה במאבק העיתונאי לגילוי מנגנון-הסתר של הש.א. היא התנהלה באולמי בית-המשפט עת נתגלו, פרט אחר פרט, הנסיבות הציבוריות המזעזעות שגרמו לרצח קסטנר. ואולי יותר מכל

הרב נסים
מתים יהללו

היא התגלמה בדמותו של עולה חדש, שחר חרו וחסון, מכפר יגל.

האיש שרא שנתק. אפריים צ'פני לא נולד להיות גיבור לאומי. הוא היה אחד מרבים שבאו לארץ מארצות האיסלאם, ש' קיבלו חלקת אדמה ותקציב להקמת משק במושב, ושחמתו על ערימת ניירות מודפים, אותם לא טרחו לקרוא ולהבין.

אולם לאפריים צ'פני היו מושגים מסויים לפים מאד על מה מותר ומה אסור במדינה. במקום להרכין ראש ולשתוק, כנאה לו עולה חדש וחטרישע, התבלט כאדם בעל קול ודעה, שגרם לא פעם צרות לפקידים, המנהלים את עניני העולים כאליים יחידים באולימפוס מטופס.

מסוכנת לא פחות היתה אשליה אחרת של האיכר צ'פני. הוא סבר כי מותר לו למכור את תוצרתו, פרי זיעתו, למי שהוא רוצה, בתנאים שהוא רוצה, כל עוד הוא משלם את חובותיו לסוכנות. הוא שכח (או לא ידע) כי בניירות שחמתם היה כלול סעיף שצוה עליו לספק את תוצרתו למשחק רשמי, שייקבע לו על-ידי המדריך, הנאמן לשלטון.

סעיף זה הביא השבוע את צ'פני לבית המשפט. הסוכנות, שרצתה להיפטר מבעל העצמות המדבקת, בעתה לגרשו ממשקו בגלל הפרת חוזה. צ'פני, נסתתר, לא מכר את ירקותיו לחברת חנוכה, המקיימת מנגנון אדיר של פקידים על-חשבון היצרן, אלא לסתם סוחר, ספק תוצרת חקלאית, ששילם יפה ובמומין.

דוחמי חרות ישראל. כמעט באותו מועד הגיע לדיון ציבורי חוק חדש, הכופה רשמית על כל איכר לספק את תוצרתו למשחק המאושר על-ידי המדינה. קומץ ה-

משחקים יחד יהו רשות ציבורית, שתוכל לתת הוראות מחייבות לאיכר מה יגדל, באיזו צורה, למי ימסור את התוצרת, ובאיזה מחיר.

פה ושם קמו צעקות נגד החוק, בשם חרות האדם. אולם היה זה סמלי למצב כולו שבראש הצועקים עמדו הצינונים-הכלליים, שהם עצמם דרשו חוק דומה בענף הפרדסנות, שם הוא פועל לטובת הלחיתנים שלהם. מאחורי המאבק המפלגתי מסביב לחוק לא עמדה השאיפה לחופש, אלא הקרב בין הלחיתנים השונים, מימין ושמאל, על חלוקת השלל, מבלי להתחשב כלל ועיקר בדגיי-הרקק. למקומי המדינה היה גודמה כי יוכו ב' חיים לכל הישגי החרות המערבית, שנכבשו במאבק אטי ואכזרי של 700 שנה. אולם אזרחי המדינה, שאדריכליה גדלו במשטר העריצות של הצאר ברוסיה ובפולין ושל הקיסר בגרמניה, לא יוכו ממלחמות ה' זולת. הם יצטרכו להיאבק על חופש ה' אורח כפי שלחמו בני כל העמים האחרים — מאבק שלא יהיה חד-פעמי ודרמטי, אלא יתנהל בחייו של כל פרט, באפלי החלטות של אומץ-לב אזרחי.

רת

חרם דרבנו נסים

שום חוק בישראל אינו מחייב אדם חי ללכת ולהתפלל. אולם ברגע שאורה יש ראלי מת, הוא עובר לסמכותם הבלעדית של אנשי הדת. אפילו בקיבוץ השומר-הצעיר משתלט הרב על כל טכסי הקבורה. בעוד שספר תהילים (קט"ו) טען כי מתים לא יהללו יה, נוצר בארץ מצב הפוך.

לכן בערה המתו הצדיקה של יצחק נסים, כאשר הובאו לידיעתו פרטי צצרת-האוכרה שעמדה להיערך לחיים וייצמן. הם חיללו את כל המסורות הקדושות. את אל מלא רחמים עמדו בעלי הטכס להשמיע בליחי פסנתר ותזמורת איש לא עמד לומר קדיש. ועצם האזכרה נקבעה לא ליום מותו של וייצמן, אלא ביום השנה להצגת בלפור — יום שנקבע על-ידי מאיר וייסגל, ידיד-חייו של הנשיא המנוח, כיום הזכרון הרשמי.

נסים דחה בתוקף את ההזמנה לבוא ליצגת. ברצותו שדבר הסירוב יודע ברבים וירתיע את כל שומרי המסורת מלהשתתף, לא סמך נסים על נסים: מכתבו הגיע לשני עתונאי-הערב, פורסם שעות מעטות לפני התחלת העצרת.

שור בחנות חרסינה. היה זה הקש ששבר את הגב הסבלני של כמה מראשי מפא"י. הם שתקו כאשר איים נסים להטיל חרם על חלב תנובה אם לא ייפסק גידול החזירים במשקם. למרות שחששו כי בפעולה מעוניינים כמה ממתחרי תנובה. הם שתקו גם כשהטיל נסים חרם על גידול מפעל-חדורה, אף שסברו כי כמה חברי-כנסת דתיים, הי עוסקים בעסקי גידול, יפיקו תועלת חומרית מייבוא גידול.

הפעם פקעה סבלנותם. מחצר ביגיי באו איומים קודרים בפיטורי הרב הראשי. הרב הגיב בחריפות, טען שלא מונה על-ידי המדינה אלא על-ידי הציבורי, שהוא מההה סמכות עליונה ועצמאית, בדומה לבית-המשפט העליון.

אולם בסיס הרב היה רעוע. מאוחר נוכחו מצביאי הדת לדעת כי היתה זאת טעות מצדם, כשהתירו את גידול-המכתבים של הרבנים הראשיים בכותרת הרשמית של "מדינת ישראל", והפכו את הרבנים לשכירי המדינה. אם חשבו בשעתו להשליט בצורה זו את הרבנים על המדינה ולתת להם סמכות רשמית, הרי עתה נשקפה להם סכנה כי המדינה תשתלט על הרבנים, תבע מהם משמעת, כמו מכל סקיד שכיר אחר במנגנון המדינה.

כשהתקרב המאבק לשיאו, גבר בצמרת המפלגתית הדתית הרוגו על נסים, שנהג לדעתה, כשור בחנות חרסינה. יהיה דרוש חל הכשרון החלקלק של זרח הורוהפנה וכתברו כדי להחזיר את אחרת הפערה. בה הם רגילים לנצח את נצחונותיהם המזהירים ביותר בשטח הכפיה הדתית.

בקשר לדרך בחירת הרב על-ידי קומץ אנשים שלא היו אחראים בפני איש, ראה העולם הזה (972). נגד נסים הצביעו רוב החברים הספרדיים של אותה מועצה, והוא הוכנס לתפקיד על-ידי הקולות האשכנזיים של הפועל המזרחי.

דרכו אל השלטון של האיש המחזיק בידו את מנגנון הבילוש וההלשנה ההמונית

חזר ש.א.

בשעה 9.30 בבוקר היום הרביעי נפתחה ישיבת ועדת-הכספים של הכנסת, בקומה השנייה של בנין הכנסת. שבוע לפני כן דרשו חברי-הועדה מוזאב שרף לגלות להם את שמו של ראש הש.א. שלא לפירסום. שרף הבטיח להתייעץ עם השר שלו, להשיב תשובה. חברי הועדה ישבו דרוכים. איש מהם לא הציג לראחה את גליונות העולם הזה, שעל שערו התנוססה תמונתו של האיש המבוקש. אולם כולם קראו את העתון, שהגיע למקומות-המכירה בירושלים בשעות הקטנות של הבוקר.

איש אחד לא קרא את העתון. היה זה ישראל גורי, יושב-ראש הועדה. הוא פתח את הישיבה ופנה אל חברי הועדה בקריאה נרגשת לוותר על דרישתם. "מס ההכנסה יקר לכולנו", קרא, "אולי הפירסום יכול להזיק... עלינו לחשוב פעמיים...".

חברי-הועדה ספיר, בארד וחוניי כבשו את מבטיהם ברצפה, כשפניהם קפואים. לשוא ניסה שרף להתפרץ לתוך דברי היושב-ראש. הוא כיעצע בקול רם, אולם גורי לא נתן לו לפתוח את פיו. "מר שרף", אמר, "חכה עד שתקבל את רשות הייבור", והמשיך בדבריו.

כשסיים גורי, לא נתן שרף לאיש לפתוח בדבריו. "אני רוצה שחברי הועדה יקבלו את דברי במלוא האחריות. עוד לפני הכל כבר היתה בידי הסכמת שר-האוצר למסירת השם לוועדה". הוא שכח להוסיף כי אשכול לא הסכים לפירסום, אלא רק להודעה טודית. גורי מדד אותו בעיניו, מבלי להבין במה המדובר. "אולם העתון היה ברחובות תל-אביב כבר אתמול בערב!" הפליט יוסף ספיר הצ"כי, בחיוך לגלגני.

היושב-ראש העביר את מבטו משרף לספיר וחזרה, מבלי להבין דבר. "אני אומר לך שאשכול הסכים לפני כן?" אמר שרף. "לפני מה?" קרא גורי, כמעט ביאוש. רק אז הופיעו גליונות העולם הזה על השולחן. נסתבר כי כמעט כל חברי הועדה החזיקו את הגליון. המשך הישיבה היה קצר. שרף אישר את השם שפורסם בהעולם הזה, הסכים לדברי ספיר שאפשר לפרסם את השם גם בשנתון הממשלה. מיכאל חוניי הדתי הציע, בלעג, שמכיון שהשנתון הופיע רק לפני חודש, כדאי אולי להוציא לשם כך לאור תוספת מיוחדת. כל הענין ארך פחות מרבע שעה. ★ ★ ★

זכר ברחוב נחלת-בנימין
זכר פירסום שמו של ראש הש.א. עקב גילויי העולם הזה, היה רק צעד ראשון בגילוי האמת. שמו האפור והשכיח של ראש הש.א. אינו אומר כלום לגבי מהותו של המנגנון הכפוף לו. אולם דרכו של יעקב כהן לשלטון, האמצעים בהם השתמש כדי להגיע למעמדו, דמותו ואופיו כפי שהם באים לביטוי בשרשרת של מעשים, כל אלה יש בהם חשיבות מכרעת לגבי הבנת שיטות פעולתו של הש.א. ודמותו הציבורית והמוסרית של מוסד זה. כי כראשי מנגנון כן יושביו.

רק אנשים מעטים במדינה מכירים את דמותו האמיתית של יעקב כהן. כמעט כל אותם היודעים אותה, מסתייגים ממנו בצורה קיצונית.

כהן בפעולה

יעקב כהן, ראש הש.א. שזותו נתגלתה לצבור לפני שבוע באמצעות העולם הזה, בשיחה עם אחד ממכריו, מאחורי דמותו החייכנית של יעקב כהן מסתתרת אישיות לא זוהרת ביותר.

העתונאים שניתן להם ראיין-מטעם ושלא הכירו קודם: "אדם סימפטי ומשכיל, מסור מאוד לתפקידו...". מה האמת שבהתרשמות זו ומה מסתתר מאחוריה, מעיד יותר מכל סיפור חייו ופעלו של האיש.

כהן נולד בעיירה גרמנית קטנה לפני 39 שנה, עלה לארץ באמצעות עליית-הנוער, שנה אחת אחרי עליית היטלר לשלטון ב-1933. תקופה מסוימת היה יעקב כהן בקיבוץ, שם סודר על-ידי עליית הנוער. אולם האוירה שם לא מצאה חן בעיניו. בפרוס מלחמת-העולם עבר לתל-אביב, החל עובד כשוליה בבית-המסחר לספרים של ליאו בלומשטיין. הוא נראה כפקיד חרוץ ומסור לתפקידו, עלה בשלבי הקאריירה של תנות-הספרים, עד שהגיע לדרגת מנהל החנות של בלומשטיין בפנינת הרחובות נחלת-בנימין ואחד-העם.

כאשר פרצה מלחמת-העצמאות נמצא עבור כהן, שהיה קודם לכן חבר בהגנה, התפקיד המתאים בשורות צה"ל. הוא חצה רק את רחוב נחלת-בנימין, שירת בדרגת סרן במערכת ירחון צה"ל מנוכרת, השוכנת בדיוק ממול לחנותו של בלומשטיין. שם שהה הצעיר למעלה משנה, עת סערו הקרבות בחזית. שם גם נתגלה אופיו לראשונה.

★ ★ ★
האשמות כוזבות
ליעקב כהן, כך מציינים מכריו, היתה מאז ומעולם שאיפה עזה לשלטון. לא היתה זו שאיפה גלויה. היא לא באה לידי ביטוי בכושר של מנהיג מבטן ומלידה. אולם בכל